

คู่มือพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ

น้ำดื่มสะอาดปลอดภัย

ISBN 978-974-8195-19-3

กรมอนามัยส่งเสริมให้คนไทยสุขภาพดี

คู่มือพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ

น้ำดื่ม

สะอาดปลอดภัย

กรมอนามัยส่งเสริมให้คนไทยสุขภาพดี

ISBN 978-974-8195-19-3

จำนวนหน้า 24 หน้า

จัดทำโดย สำนักส่งเสริมสุขภาพ สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
88/22 ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

ปีที่พิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2550
พิมพ์ครั้งที่ 2 (ปรับปรุง) มีนาคม 2556

จำนวนพิมพ์ 10,000 เล่ม

พิมพ์ที่ ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม
1 ถนนคู่งทองนอก แขวงวชิระ เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

คำนำ

“คู่มือพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ : น้ำดื่มสะอาดปลอดภัย” เป็นเอกสารจัดทำขึ้นเพื่อให้เป็นคู่มือประกอบการพัฒนาศักยภาพนักเรียนแกนนำ นักวิชาการสาธารณสุขที่ดำเนินงานโครงการ วิทยากรหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้นักเรียนที่เข้ารับการอบรม มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่มในโรงเรียน อาทิ เช่น วิธีการตรวจสอบโคลิฟอร์ม แบคทีเรียในน้ำดื่ม วิธีการตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำ เป็นต้น ตลอดจนสามารถเป็นผู้นำและผู้ประสานงานในการพัฒนาคุณภาพน้ำดื่มในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี อันจะส่งผลให้นักเรียนในโรงเรียนได้รับบริโภคน้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัยต่อไป

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
มีนาคม 2556

สารบัญ

แนวทางการจัดกิจกรรมน้ำดื่มสะอาด ปลอดภัย	5
น้ำดื่มและผลกระทบต่อสุขภาพ	6
วิธีการตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม	10
วิธีการตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ	15
วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำ	18
บทบาทของนักเรียนแกนนำ	20

แนวทางการจัดกิจกรรม น้ำดื่มสะอาดปลอดภัย

1. น้ำดื่มและผลกระทบต่อสุขภาพ
2. วิธีการตรวจสอบโดลิฟอร์ม
แบบที่เร็วในน้ำดื่ม
3. วิธีการตรวจวัดคลอรีนอิสระ
คงเหลือในน้ำ
4. วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำ
5. บทบาทของนักเรียนแกนนำ

ชื่อกิจกรรม : น้ำดื่มและ ผลกระทบต่อ สุขภาพ

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนแกนนำ (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนแกนนำมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับน้ำดื่มสะอาด สาเหตุที่ทำให้ น้ำไม่สะอาดปลอดภัยและผลกระทบต่อสุขภาพจากการดื่มน้ำไม่สะอาด รวมทั้งการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่ม

สาระสำคัญ

น้ำดื่มที่สะอาดมีความสำคัญต่อสุขภาพ ในการป้องกันโรคที่เกิดจากน้ำเป็นสื่อ และกิจกรรมการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่มเป็นการป้องกันการปนเปื้อนสารพิษและเชื้อโรคที่เกิดขึ้น

เนื้อหา

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับน้ำดื่ม
2. น้ำดื่มไม่สะอาดส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร
3. การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่ม

ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรม

1. วิทยากรอธิบาย เรื่องน้ำดื่มสำคัญอย่างไร ประเภทและแหล่งน้ำดื่มคุณสมบัติ น้ำดื่มสะอาดและผลกระทบต่อสุขภาพ
2. ร่วมพิจารณาว่าน้ำดื่มในโรงเรียนเป็นประเภทใดและมาจากแหล่งน้ำใด มีปัญหาเกี่ยวกับปริมาณความเพียงพอและคุณภาพน้ำหรือไม่ อย่างไร
3. อภิปรายร่วมกันถึงวิธีที่จะเฝ้าระวังและปรับปรุงน้ำดื่มให้สะอาดปลอดภัย

สื่อการเรียนรู้

ใบความรู้ เรื่องน้ำดื่มและผลกระทบต่อสุขภาพ

- ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับน้ำดื่ม
- น้ำดื่มไม่สะอาดส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร
- การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่ม

ใบความรู้ น้ำดื่มและผลกระทบต่อสุขภาพ

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับน้ำดื่ม

น้ำดื่มสำคัญอย่างไร

น้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ถ้าร่างกายขาดน้ำจะทำให้ถึงแก่ชีวิตในเวลารวดเร็ว โดยธรรมชาติน้ำเป็นตัวทำละลายที่ดี จึงอาจจะละลายเอาแร่ธาตุและสิ่งอื่น ๆ ได้ทุกโอกาส สิ่งที่จะละลายอยู่ในน้ำอาจก่อให้เกิดโทษต่อสุขภาพ ดังนั้น น้ำที่ใสดื่มจะต้องสะอาดปราศจากการปนเปื้อนของเชื้อโรคและสารพิษ หากมีแร่ธาตุหรือสารบางอย่างต้องมียุติปริมาณไม่เกินกว่ามาตรฐานกำหนด การจัดบริการน้ำดื่มให้นักเรียนต้องคำนึงถึงคุณภาพ และมีปริมาณเพียงพอ 5 ลิตรต่อคนต่อวันโดยรวมน้ำเพื่อการล้างหน้าและแปรงฟัน

แหล่งน้ำดื่ม

แหล่งน้ำดื่มในชุมชน ได้แก่ น้ำประปา น้ำบ่อบาดาล น้ำบ่อตื้น น้ำฝน น้ำบรจขวด ได้จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ 3 แห่ง คือ

1. **น้ำฝน** จัดว่าเป็นน้ำสะอาดที่สุดตามธรรมชาติ ประเทศไทยมีปริมาณฝนตกมากและฤดูฝนก็มีระยะเวลายาวนาน ควรกักเก็บน้ำฝนไว้ใช้ประโยชน์ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ สถานที่บริเวณที่รับน้ำฝน หลังคา และภาชนะที่เก็บกักน้ำฝน
2. **น้ำผิวดิน** แหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง บึง เป็นต้น น้ำผิวดินนับเป็นแหล่งน้ำที่ใหญ่ แต่คุณภาพน้ำมีคุณสมบัติไม่เหมาะสมแก่การนำมาใช้โดยตรง ต้องหาวิธีปรับปรุงคุณภาพน้ำให้มีความเหมาะสม โดยส่วนใหญ่ใช้เป็นแหล่งผลิตน้ำประปาให้แก่ชุมชน

ใบความรู้ น้ำดื่มและผลกระทบต่อสุขภาพ

3. **น้ำใต้ดิน** เป็นแหล่งน้ำที่มีคุณสมบัติค่อนข้างดี โดยชั้นดินจะทำหน้าที่เป็นตัวกรองเชื้อจุลินทรีย์ ความขุ่นไว้ แต่คุณสมบัติของน้ำใต้ดินทางด้านเคมีมักจะมีแร่ธาตุต่างๆ เจือปนมากกว่าน้ำผิวดิน นิยมทำประปาชุมชนโดยการขุดหรือเจาะบ่อ ที่มีความลึกจนมีปริมาณน้ำเพียงพอ

น้ำดื่มสะอาดปลอดภัยเป็นอย่างไร

คุณภาพน้ำขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เจือปนอยู่ในน้ำ ได้แก่ เกลือแร่ สารเคมี และจุลินทรีย์ น้ำดื่มที่สะอาดปลอดภัยควรมีคุณสมบัติอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำดื่ม โดยแบ่งคุณภาพน้ำออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. **คุณภาพน้ำทางกายภาพ** เกิดจากสารที่ปนอยู่ในน้ำทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนไป สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น กลิ่น สี รส โดยจะต้องมีลักษณะใส ไม่มีสี ไม่ขุ่น และไม่มึน เป็นที่รังเกียจ
2. **คุณภาพน้ำทางเคมี** เป็นลักษณะที่เกี่ยวข้องกับแร่ธาตุและสารเคมีที่ละลายอยู่ในน้ำ ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ต้องตรวจวิเคราะห์ทางห้องปฏิบัติการ เช่น ค่าพีเอช ความ

กระด้าง เหล็ก แคลเซียม คลอไรด์ ซัลเฟต ฟอสเฟต ตะกั่ว แคดเมียม โครเมียม สารหนู และปรอท เป็นต้น น้ำที่สะอาดต้องมีปริมาณแร่ธาตุและสารเคมีไม่เกินมาตรฐานน้ำดื่มที่กรมอนามัยกำหนด

3. **คุณภาพน้ำทางแบคทีเรีย** การทดสอบคุณภาพน้ำทางแบคทีเรีย นับว่าสำคัญเพราะเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่บ่งชี้ถึงความปลอดภัยของน้ำที่บริโภค กลุ่มแบคทีเรียที่เป็นดัชนีบ่งบอกให้ทราบว่าคุณภาพน้ำเหมาะสมที่จะใช้ป็นน้ำดื่มหรือไม่ ได้แก่ โคลิฟอร์มแบคทีเรีย และฟีคัลโคลิฟอร์มแบคทีเรีย น้ำดื่มที่สะอาดต้องไม่มีแบคทีเรียปนเปื้อน

ใบความรู้ น้ำดื่มและผลกระทบต่อสุขภาพ

น้ำดื่มไม่สะอาดส่งผลกระทบต่อสุขภาพอย่างไร

น้ำดื่มที่ไม่สะอาดมีแบคทีเรียปะปนอยู่เกินมาตรฐานจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับชนิดของเชื้อโรค จำนวนเชื้อโรค ความรุนแรงของเชื้อโรค และความไวต่อเชื้อโรคของผู้ดื่มน้ำ โดยทำให้เจ็บป่วยเป็นโรคระบบทางเดินอาหาร ได้แก่ อหิวาตกโรค อูจจาระร่วงเฉียบพลัน บิด ไทฟอยด์ ตับอักเสบ และการได้รับแร่ธาตุหรือสารพิษมากเกินไป ถือว่าไม่ปลอดภัยกับสุขภาพ เช่น ฟลูออไรด์จะทำให้ฟันตกกระ หรือการรับสารหนูในปริมาณมากจะส่งผลให้เกิดอาการทางผิวหนังทั้งระยะเฉียบพลันและเรื้อรัง ทำให้ได้รับความทุกข์ทั้งร่างกาย จิตใจ ทำงานประกอบอาชีพไม่ได้และยังจะต้องจ่ายเงินที่หามาด้วยความลำบาก โรคเหล่านี้เราสามารถป้องกันได้ด้วยการเฝ้าระวังและปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มให้สะอาด

การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่ม

การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่มเป็นเรื่องที่สำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นเบื้องต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รู้ถึงสาเหตุการเกิดและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการควบคุมป้องกัน เพื่อเป็นการป้องกันการปนเปื้อนของน้ำดื่มตั้งแต่แรก โดยการตรวจสอบคุณภาพน้ำ บำรุงรักษา แก้ไขปรับปรุงแหล่งน้ำให้สะอาดปลอดภัย มีการรายงานและการติดตามประเมินผลเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ชื่อกิจกรรม : วิธีการตรวจสอบ โคลิฟอร์ม แบคทีเรียในน้ำดื่ม

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนแกนนำ (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนแกนนำมีความรู้ และเข้าใจวิธีการตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่มได้อย่างถูกต้อง

สาระสำคัญ

วิธีการตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม และการแปลผล

เนื้อหา

วิธีการตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม

ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรม

1. นำเข้าสู่บทเรียนด้วยคำถาม ทำไมเราต้องตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจคุณลักษณะของคุณภาพน้ำดื่มที่สะอาดและความสำคัญในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่ม
2. วิทยากรแนะนำอุปกรณ์การตรวจสอบ
3. แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม
4. วิทยากรสาธิตและนักเรียนทดลองปฏิบัติ วิทยากรกลุ่มเดินดูการปฏิบัติและให้คำแนะนำ
5. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการตรวจสอบ

สื่อการเรียนรู้

ใบความรู้ เรื่อง วิธีตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม

- อุปกรณ์
- วิธีตรวจสอบ

คำแนะนำสำหรับวิทยากร

วิทยากรควรทำการตรวจสอบคุณภาพน้ำก่อน ทั้งที่ให้ผลลบและผลบวก เพื่อให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง เนื่องจากการแปรผลจริง ต้องใช้เวลานาน 24 ชั่วโมง

ใบความรู้ วิธีตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม

1. อุปกรณ์

- อาหารตรวจเชื้อ อ 11 เป็นสารละลายใสสีแดง ใช้ตรวจโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำ บรรจุไว้ 5 มิลลิลิตร (1 ซีด) ในขวดแก้วขนาด 25 มิลลิลิตร
- แผ่นเทียบสี อ 11
- แอลกอฮอล์ 70%
- ถาดวางอุปกรณ์
- สำลี
- ไขมีด

2. วิธีตรวจสอบ

1. อาหารตรวจเชื้อโคลิฟอร์มแบคทีเรีย อ 11

2. ทำความสะอาดมือทั้ง 2 ข้างและอุปกรณ์ ด้วยสำลีชุบแอลกอฮอล์ 70%

3. ทำความสะอาดบริเวณรอบฝาขวดและคอขวดก่อนและหลังตัดแถบรัดปากขวดให้สะอาด ด้วยสำลีชุบแอลกอฮอล์ 70%

ใบความรู้

วิธีตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม (ต่อ)

4. ใช้นิ้วหัวแม่มือและนิ้วชี้หมุนฝาขวดโดยไม่ให้นิ้วมือโดนปากขวดและใช้นิ้วนางและนิ้วก้อยหนีบฝาขวดไว้ ไม่วางฝาขวดบนพื้น

5. เติมน้ำตัวอย่างที่ต้องการตรวจ 15 มิลลิลิตร (3 ชีด) ใช้นิ้วชี้รับน้ำหนักของภาชนะสำหรับรินน้ำ อย่าให้ภาชนะโดนปากขวด อยู่ห่างจากปากขวดประมาณ 1 เซนติเมตร ในขณะที่เทตัวอย่างน้ำลงในขวด กรณีตรวจตัวอย่างน้ำจากก๊อกโดยตรงต้องใช้สำลีชุบแอลกอฮอล์ 70% ทำความสะอาดหัวก๊อกก่อน

6. ปิดฝาขวด หมุนขวดเบา ๆ ให้อาหารตรวจเชื่อมผสมกับตัวอย่างน้ำ

ใบความรู้ วิธีตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรียในน้ำดื่ม (ต่อ)

7. ตั้งไว้ในอุณหภูมิห้อง (25-40 องศาเซลเซียส) เป็นเวลา 24-48 ชั่วโมง

8. ดูผลจากสีของอาหารตรวจเชื้อหลังจากตั้งไว้ 24 ชั่วโมง ถ้าสีเปลี่ยนจากสีแดงเป็นสีส้มหรือสีส้มแกมเหลือง หรือสีเหลือง มีความขุ่นและฟองแก๊สเกิดขึ้นเมื่อเขย่าเบาๆ แสดงว่าน้ำมีการปนเปื้อนของโคลิฟอร์มแบคทีเรีย ไม่ควรใช้บริโภค (ถ้าตั้งไว้ 24 ชั่วโมง ไม่เปลี่ยนสีให้ตั้งไว้ต่ออีก 24 ชั่วโมง รวมเป็น 48 ชั่วโมง)

หมายเหตุ

1. ควรเก็บอาหารตรวจเชื้อแบคทีเรียไว้ในตู้เย็น
2. เมื่อตรวจสอบแบคทีเรียเสร็จแล้ว ควรเทอาหารตรวจเชื้อในโถสุขภัณฑ์และล้างขวดให้สะอาดก่อนทิ้ง

ชื่อกิจกรรม : วิธีการ ตรวจวัดคลอรีน อิสระคงเหลือในน้ำ

กลุ่มเป้าหมาย

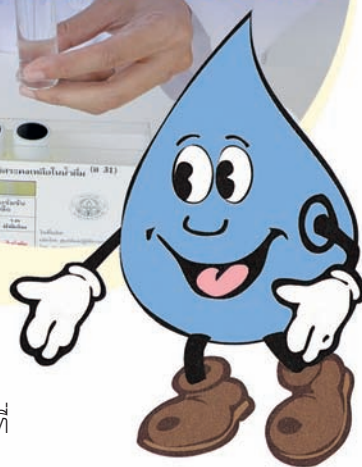
นักเรียนแกนนำ (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และเข้าใจวิธีการตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำดื่มได้อย่างถูกต้อง

สาระสำคัญ

คลอรีนเป็นสารเคมีที่นิยมใช้ฆ่าเชื้อโรค เนื่องจากมีประสิทธิภาพในการทำลายเชื้อโรคสูงและใช้เวลาไม่นาน ที่สำคัญคือ คลอรีนสามารถฆ่าเชื้อโรคในน้ำได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ทำให้คลอรีนลงไปแล้วยังมีผลในระยะยาวอีกด้วย โดยคลอรีนที่เติมลงไปจะละลายน้ำอยู่ในรูปของคลอรีนอิสระ (Residual Chlorine) ทำหน้าที่ฆ่าเชื้อโรคที่อาจปนเปื้อนมาในภายหลัง

เนื้อหา

วิธีการตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. นำเข้าสู่บทเรียนด้วยคำถาม ทำไมเราต้องตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจคุณลักษณะของคุณภาพน้ำ
2. วิทยากรแนะนำอุปกรณ์การตรวจสอบ
3. แบ่งกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม
4. วิทยากรสาธิตและนักเรียนทดลองปฏิบัติ วิทยากรกลุ่มสังเกตการฝึกปฏิบัติและให้คำแนะนำ
5. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการตรวจสอบคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

สื่อการเรียนรู้

ใบความรู้ เรื่อง วิธีตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ

- อุปกรณ์
- วิธีตรวจสอบ

ใบความรู้ วิธีตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ (ต่อ)

การตรวจวัดปริมาณคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ สามารถใช้ชุดตรวจสอบคลอรีนอิสระคงเหลือ อ 31 ซึ่งเป็นวิธีที่ตรวจสอบได้ง่าย สะดวก โดยการอ่านค่าของคลอรีนอิสระคงเหลือจากการเปรียบเทียบกับสีมาตรฐาน

1. อุปกรณ์

ชุดทดสอบคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ อ 31 ประกอบด้วยกล่องพลาสติกใสทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ภายในกล่องมีการแบ่งกันเป็นช่อง 1 กล่อง ปิดฉลากหน้าหลัง ขวดเทียบสีบอกระดับของคลอรีนอิสระคงเหลือ จำนวน 3 ขวด เพื่อเปรียบเทียบระดับความเข้มข้นของคลอรีนอิสระคงเหลือที่ระดับ 0.2, 0.5 และ 1.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ขวดแก้วเปล่าใช้ทดสอบมีขีดบอกระดับใช้สำหรับ

ใส่ตัวอย่างน้ำมีฝาปิด และขวดบรรจุน้ำยาอโรโทลิติน จำนวน 10 มิลลิลิตร 1 ขวด

2. วิธีตรวจสอบ

1. เติมน้ำตัวอย่างที่ต้องการทดสอบลงในขวดแก้วเปล่า จนถึงขีดบอกระดับที่กำหนดไว้

2. หยดน้ำยาอโรโทลิติน จำนวน 4 หยด ลงในน้ำตัวอย่าง

ใบความรู้

วิธีตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ (ต่อ)

3. ปิดฝา ผสมให้เข้ากันโดยกลับขวดตัวอย่างไป-มา ประมาณ 20 ครั้ง สังเกตการณ์เกิดสีในขวดตัวอย่างทดสอบ

4. เทียบสีที่เกิดขึ้นกับสีมาตรฐานคลอรีนอิสระคงเหลือ 3 ระดับ คือ ระดับ 0.2, 0.5 และ 1.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ค่าที่อ่านได้คือค่าคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ

ข้อควรระวังในการใช้ชุดตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ (อ 31)

1. อย่าให้ปนเปื้อนในน้ำดื่ม
2. เก็บให้พ้นมือเด็ก
3. หากสารละลายทดสอบคลอรีนอิสระคงเหลือสัมผัสผิวหนังให้ล้างด้วยน้ำสะอาด

เชือกกิจกรรม : วิธีฆ่าเชื้อโรค ในน้ำ

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนแกนนำ (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนแกนนำมีความรู้ และเข้าใจวิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำดื่มได้อย่างถูกต้อง

สาระสำคัญ

การต้มน้ำไม่สะอาด จะเป็นปัจจัยและสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดโรกระบบทางเดินอาหาร เช่น โรคอุจจาระร่วง บิด ไทฟอยด์ พยาธิต่างๆ เป็นต้น ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการเจ็บป่วย จึงควรมีการฆ่าเชื้อโรคก่อนนำน้ำมาดื่ม

เนื้อหา

วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำ

ขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรม

1. นำเข้าสู่บทเรียนด้วยคำถาม ทำไมเราต้องฆ่าเชื้อโรคในน้ำดื่ม และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงผลกระทบต่อสุขภาพเมื่อต้มน้ำไม่สะอาดและอธิบายวิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำดื่มทั้งวิธีการต้มให้เดือดและการเติมหยดทิพย์
2. วิทยากรแนะนำอุปกรณ์
3. แบ่งกลุ่มนักเรียน
4. วิทยากรสาธิตและนักเรียนทดลองปฏิบัติ วิทยากรกลุ่มสังเกตการฝึกปฏิบัติและให้คำแนะนำ
5. ให้นักเรียนร่วมกันสรุปวิธีการฆ่าเชื้อโรคในน้ำด้วยวิธีต่างๆ

สื่อการเรียนรู้

ใบความรู้ เรื่อง วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำ

- อุปกรณ์
- วิธีตรวจสอบ

ใบความรู้ วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำ

การฆ่าเชื้อโรคในน้ำดื่ม ทำได้หลายวิธี เช่น การต้มจนเดือด ต้มนาน 1 นาที การเติมหยดทิพย์ ชนิดความเข้มข้น 2% ในน้ำที่ผ่านการตกตะกอนหรือการกรอง ไม่มีความขุ่น

วิธีฆ่าเชื้อโรคในน้ำดื่มด้วยหยดทิพย์ อ 32

1. อุปกรณ์

หยดทิพย์ (อ 32) เป็นสารละลายคลอรีนชนิดเจือจาง 2% ขนาด 100 มิลลิลิตร

2. วิธีใช้

ใช้หลอดดูดหยดทิพย์ หยดใส่ในน้ำที่ต้องการฆ่าเชื้อโรค 1 หยดต่อน้ำ 1 ลิตร หรือ 1 มิลลิลิตร ต่อน้ำ 1 ปิบ ทิ้งไว้ 30 นาทีก่อนนำไปใช้

ข้อควรระวังในการใช้หยดทิพย์

1. เก็บให้พ้นมือเด็ก
2. อย่าให้เข้าตา
3. อย่าให้หกถูกเสื้อผ้า
4. ห้ามรับประทาน หากถูกมือหรือเข้าตาให้ล้างด้วยน้ำสะอาด หากรับประทานให้รีบไปพบแพทย์ทันที
5. หลอดที่ใช้หยด หลังใช้งานแล้วต้องล้างให้สะอาดก่อนเก็บใส่ถุง

ชื่อกิจกรรม : บทบาทของ นักเรียนแกนนำ

กลุ่มเป้าหมาย

นักเรียนแกนนำ (ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา)

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ นักเรียนแกนนำเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้

สาระสำคัญ

เป็นการส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนแกนนำโดยเน้นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมและการสร้างสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการมีสุขภาพดี ซึ่งจะทำให้การปฏิบัตินั้นคงอยู่ ดังนั้น นักเรียนแกนนำจะต้องทราบถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตน และสิ่งสำคัญคือจะต้องปฏิบัติด้วยตนเองและเน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน จึงจะบรรลุผล

เนื้อหา

จัดทำบันทึกการปฏิบัติงานและการรายงาน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1. นำเข้าสู่บทเรียนด้วยคำถาม “ทำไมเราต้องบันทึกการปฏิบัติงานและรายงานผล” และอธิบายให้นักเรียนเข้าใจแบบบันทึกและแบบรายงาน
2. วิทยากรแนะนำแบบบันทึกและแบบรายงาน
3. แบ่งกลุ่มนักเรียน
4. วิทยากรสาธิตและนักเรียนทดลองปฏิบัติ วิทยากรกลุ่มสังเกตการฝึกปฏิบัติและให้คำแนะนำ
5. ให้นักเรียนร่วมกันสรุป

สื่อการเรียนรู้

ใบความรู้ เรื่องบทบาทของนักเรียนแกนนำ

ใ้ความรู้ บทบาทของนักเรียนแกนนำ

นักเรียนแกนนำ ต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่ม สามารถให้คำแนะนำ และการกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกิจกรรม ดังนั้น นักเรียนแกนนำจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างกิจกรรมชักชวนให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังคุณภาพน้ำดื่มในโรงเรียน ซึ่งนักเรียนแกนนำ ควรมีบทบาทดังนี้

1. เป็นแบบอย่างที่ดีในการมีสุขอนามัยที่ถูกต้อง ได้แก่

ดื่มน้ำสะอาด
ในปริมาณที่พอเพียง

การล้างมือด้วยสบู่
และน้ำสะอาดทุกครั้ง
หลังเข้าส้วม
ก่อนรับประทานอาหาร
และหยิบจับสิ่งสกปรก

มีแก้วน้ำสำหรับดื่ม
ประจำตัว โดยล้างให้
สะอาดทุกครั้งหลังใช้งาน
และปล่อยให้แห้งโดย
ไม่ต้องเช็ด

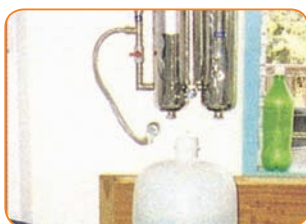
2. ประชาสัมพันธ์ข้อมูลคุณภาพน้ำดื่มหลังการตรวจสอบคุณภาพน้ำ และจะต้องมีความรู้ด้านคุณภาพน้ำดื่ม ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนคนอื่นๆ ในโรงเรียน

ใบความรู้ บทบาทของนักเรียนแกนนำ (ต่อ)

3. จัดกิจกรรม / อบรมในโอกาสต่างๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์
4. สอดส่อง ดูแล บำรุงรักษาระบบน้ำ ภาชนะอุปกรณ์ที่เก็บกักน้ำ เครื่องกรองน้ำ และสุขอนามัยของนักเรียน

5. ตรวจสอบคุณภาพน้ำดื่มสม่ำเสมอ

6. ประสานงานกับนักเรียน ผู้บริหาร และชุมชน เพื่อแจ้งเหตุและข่าวสาร ตลอดจนขอความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาคุณภาพน้ำดื่มในโรงเรียน
7. จัดทำบันทึกการปฏิบัติงานและการรายงานต่างๆ สม่ำเสมอ

ตัวอย่าง แบบรายงานเรื่องน้ำดื่ม

(ตัวอย่างแบบรายงาน) การตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรีย

วัน/เดือน/ปี	จุดตรวจสอบ	ผลการตรวจสอบโคลิฟอร์มแบคทีเรีย		ผู้ปฏิบัติ	หมายเหตุ
		พบ	ไม่พบ		

(ตัวอย่างแบบรายงาน) การตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ

ชื่อประปา.....

วัน/เดือน/ปี	จุดตรวจสอบ	ผลการตรวจวัดคลอรีนอิสระคงเหลือในน้ำ	ผู้ปฏิบัติ	หมายเหตุ
		ระบุค่า		

(ตัวอย่าง) บันทึกการปฏิบัติงานของนักเรียนแกนนำ

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม/ปัญหา	สถานที่	การดำเนินงาน	ผู้ปฏิบัติ	หมายเหตุ

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

นายแพทย์เจษฎา	โชคดำรงสุข
นายแพทย์ธีรพล	โตพันธ์นันท์
นายแพทย์दनัย	ธีวันดา
นางนันทกา	หนูเทพ

อธิบดีกรมอนามัย
รองอธิบดีกรมอนามัย
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมสุขภาพ
รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักสุขภาพ
อาหารและน้ำ

คณะผู้จัดทำ

นายแพทย์กิตติ	ลามสมบัติศิริ
นายวิโรจน์	วัชรเกียรติศักดิ์
นางศศิวิมล	ปจจากร
นางวีไวยวรรณ	โกยทอง
นางปนัดดา	จั่นพ่อง
นางสาวฟารีดา	เม้าะสนิ
นายศรายุทธ	อุ๋นแก้ว

หัวหน้ากลุ่มอนามัยเด็กวัยเรียนและเยาวชน
หัวหน้ากลุ่มวิจัยและพัฒนาคุณภาพน้ำบริโภค
สำนักส่งเสริมสุขภาพ
สำนักสุขภาพอาหารและน้ำ
สำนักส่งเสริมสุขภาพ
สำนักสุขภาพอาหารและน้ำ

บรรณาธิการ

นายวิโรจน์	วัชรเกียรติศักดิ์
นางวีไวยวรรณ	โกยทอง
นางสาวฟารีดา	เม้าะสนิ

สำนักสุขภาพอาหารและน้ำ
สำนักสุขภาพอาหารและน้ำ
สำนักส่งเสริมสุขภาพ

สำนักสุขภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย
โทรศัพท์ 0-2590-4606-7
โทรสาร 0-2590-4188